

Kőröshegy, Szemes, Szárszó*Reöthy Ferenc (1990) Kőröshegy, 430 o.**Reöthy Ferenc — Stirling János (1990) Balatonszemes, 432 o.**Azsoth Gyula (1990) Balatonszárszó, 338 o.*

A tér és társadalom összefüggéseit kutatók számára nem elhanyagolható tényező az idő dimenziója sem. Ebből a szempontból válhat használhatóvá a szakemberek széles köre számára minden olyan típusú munka, amely egy—egy település és annak társadalma időrendi változásait vizsgálja, elemzi. Külön érdekességet kölcsönöz ezeknek munkáknak az, ha nemcsak a szakember (régész, történész, néprajzkutató stb.) vesz részt, hanem a területen folyamatosan élő családok is, akik a családi hagyományok és a részletes helyismeret mellett szenvedélyes gyűjtőmunkájuk tárgyi bizonyítékait is a közös munkába hozzák.

Az elmúlt nehéz évtizedek érdekes eredményeit tartja kezében az olvasó, ha fellapozza a Balaton mellett, illetve közelében fekvő Szemes, Szárszó és Kőröshegy 1990-ben megjelent három kötetét. Mindhárom kötet előszava 1990 tavaszán kelt és a sorozat szerkesztője is azonos: Reöthy Ferenc tanár, aki nem kis fáradságot és munkát fordított e kötetek megjelentetésére. A szép külsejű három kötet az anyagi és szellemi kultúra egy—egy darabját, szeletét kísérli meg kiemelni a feledésből, amint azt az egyik kötet bevezetője mondja Ilyés szavaival: „az igazság a részletekben van.”

S mik ezek a részletek?

Mindhárom kötetben érdekes tanulmányok sora tekint az illető település természeti viszonyait, talajtípusait, éghajlati sajátosságait, sőt növénytársulásait is. Ugyancsak mindhárom kötetben találunk egy—egy tanulmányt az ásatások eredményeiről, leletekről és azok

szakszerű elhelyezéséről a korban és az európai kultúrában. A középkorból és a török megszállás időszakából érdekességek, szemelvények, forrásközlések, néhány értékes új anyag, továbbá feledésbe ment összefoglaló művek részeredményei adnak információt. Helyenként gazdaságtörténeti áttekintés és táblázatba foglalt számadatok által felvázolható helyzetkép ad betekintést a kérdéses település akkori életébe.

Az első kötet (Kőröshegy) még a különböző témák laza füzérért képezi, a meglévő adatoktól vagy gyűjtők érdeklődésétől és figyelmétől függően. A „Szemes” kötet már az egyes korszakok súlyponti kérdéseire próbál koncentrálni, s a végén az e településhez valamilyen szállal kötődő országos „hírességek” szerepére is rámutat. A „Szárszó” kötet pedig már főcímekre tagolódik. „Ahol élünk” c. főcím a település általános jellemzőit és múltját fogja össze. „Amiből élünk” a jelentörténet gazdasági oldalát mutatja be. „Ahogyan élünk” a néprajztól az iskola-történeten át az egyházak történetére is rámutat. „Amikor reánk figyelt az ország” c. nagy fejezet az 1928—1951-ben rendezett szárszói konferenciákat elemzi, és az 1943. évi szárszói konferenciát mutatja be. Az utolsó nagy fejezet: „Amit még érdemesnek tartottunk feljegyezni” címen a versmondók országos szárszói találkozójáról, az 1930-as évek Balatonszárszójáról, az önkéntes tűzoltóegyesület történetéről és a sportéletéről közölt adatokban gazdag összefoglalást.

Mindhárom kötet — adat- és anyaggazdagsága ellenére — a „részleteken” alapszik, s

nem lép fel a szintézis, az összefoglalás igényével. A kép, amelyet elének tár, mégis éles, sőt némely téma megvilágítása egyenesen példamutató.

Az illusztrációk és rajzok jól illeszkednek a munka egészébe, s a helyenként elhelyezett tudományos apparátus nem zavaró. A néprajzi tanulmányok közvetlenül a települések életéhez kötődnek, mint ahogyan egy-egy intézmény története is magán viseli annak bélyegét, hogy az érintett intézményhez (óvoda, iskola stb.) rendszerint szakmailag is kötődő szerző alkotása.

Az egyes tanulmányok színvonalában van eltérés, a szerkezeti megoldás sem mindig tökéletes. Mindezt azonban mellékessé teszi az a körülmény, hogy e kötetekben a „helyi szín” dominál. E települések mindegyike — közel azonos múltja, közeli fekvése ellenére — meg tudta őrizni saját, külön arculatát, egymástól is eltérő jellegét. S ha a ma mindent megtervezni akaró szakembere e könyveket olvassa, akkor rá kell jönnie arra, hogy ezeket a színeket *nem szabad* elszürkíteni, ezeknek a külön színeknek ragyognia kell továbbra is.

T. Mérey Klára

Magyarország történeti földrajza

Frisnyák Sándor (1990) Magyarország történeti földrajza, Budapest, Tankönyvkiadó, 213 o.

Frisnyák Sándor munkája főiskolai tankönyv, a szerző — a nyíregyházi Bessenyei György Tanárképző Főiskola Földrajzi Tanszékének tanszékvezető főiskolai tanára — 1988/1989. évben tartott előadássorozatának szerkesztett (rövidített, bővített, ábrákkal kiegészített, szerkezetiileg átfésült) változata. Háromezer példányban jelent meg, ami nem alacsony példányszám ugyan e hazában, de a főiskolai és egyetemi hallgatóságot, a tanárság mozgékonyabb, jobban informált rétegét, valamint a terjesztés szokott módját figyelembe véve semmiképpen sem elegendő ahhoz, hogy e könyv szélesebb körben is ismertté legyen. Holott jó lenne, ha minél többen megismerkedhetnének a tartalmával. Ezért íródott e recenzió, és ennek jegyében tett kivételt a szerkesztőség, hiszen általában nem ismertet megjelent tankönyveket.

Miről van szó? Egyrészt arról, hogy Magyarország történeti földrajzáról hosszú idő óta nem jelent meg összefoglaló jellegű munka, így e kötet hiánypótló értékű. Másrészt arról, hogy végre van egy olyan geográfusunk, aki

évtizedek óta egyre eredményesebben éleszti ezt a tetszhalott diszciplínát, és mára eljutott a szintézis küszöbére. Harmadrészt arról, hogy történeti földrajzot írni a Kárpát-medencében, Magyarországról sem a magyar nosztalgiaérzések tényekkel való szembesítése, sem az utódállamok máig tartó neuraszténiája oldaláról nem egyszerű feladat. Örömmel nyugtázhajtuk, hogy Frisnyák Sándor vállalta és eredményesen megoldotta ezt a feladatot, lehetőséget nyújtva ezzel az olvasóknak, hogy a témakör (különösen egyes időszakai) iránt hirtelen megnőtt érdeklődésüket megbízható forrásból elégítsék ki.

A történeti földrajzot sokan nem is tekintik önálló diszciplínának, hanem csak a regionális földrajzi elemzések egy aspektusának, mások úgy vélik, hogy önálló tudományág, és időbeni határait a paleogeográfiától az emberi társadalom környezetre gyakorolt hatásának kezdetével, a jelentől a legutóbbi történeti kornak lezárultával vonják meg. Ez elég hosszú idő és természetesen napjainkhoz közeledve egyre részletesebb elemzéseket tesz le-